

1. Nașterea de copii este o rânduială a firii, însă a-i crește și a-i educa întru virtute este o chestiune de minte și de voință.

2. Prin datoria de a-i crește nu vreau să spun numai a nu-i lăsa să moară de foame, așa cum fac de cele mai multe ori părinții, socotind că asta este singura obligație pe care o au față de copiii lor. În privința ei nu e nevoie nici de cărți, nici de porunci, fiindcă firea își cere cele ale ei cu voce tare. Eu mă refer la grija de a educa inimile copiilor în virtute și evlavie – o îndatorire sfântă, pe care trecând-o cu vederea ne facem vinovați de uciderea copiilor noștri, în cel mai adevărat sens al cuvântului.

3. Această obligație le revine, deopotrivă și taților și mamelor. Sunt tați care nu precupețesc nici un efort pentru a-și da odraslele pe mâna unora care să-i învețe plăcerile și pen-tru a le satisface toate poftele, ca niște moștenitori bogați ce sunt. Sunt privite însă ca lucruri neînsemnate să fie copiii creștini sau să se deprindă cu lucrarea evlaviei. O, orbire ucigașă! Însăși această blestemată nesimțire este pricina dezordinii care face societatea noastră să se tânguiască. Să presupunem că ați agonisit pentru ei o avere considerabilă. Cu toate acestea, dacă nu se pricep să o administreze cu înțelepciune, averea nu va rezista multă vreme în mâinile lor. O vor risipi și va pieri împreună cu proprietarii, fiind cea mai dureroasă moștenire a lor.

4. Copiii voștri vor fi întotdeauna suficient de bogați, dacă vor primi de la voi o bună creștere, care să-i învețe a avea o comportare și o viață morală. Așadar, nu vă siliți să-i faceți bogați, ci mai degrabă învățați-i să-și stăpânească prin cucernicie patimile, faceți-i bogați în virtuți, învățați-i să nu-și plăsmuiască tot felul de nevoi închipuite, cântărindu-le valoarea după măsurile lumesci. Supravegheați-le cu atenție faptele, prietenii și legăturile și să nu așteptați milostivirea lui Dumnezeu de nu vă veți duce la bun sfârșit această îndatorire.

5. Dacă Apostolul ne poruncește să ne îngrijim mai mult de ceilalți decât de noi, și dacă suntem vrednici de osândă pentru a fi trecut cu vederea folosul aproapelui, atunci cu cât mai mare ne va fi vina când porunca îi privește pe cei care ne sunt atât de apropiați? „Nu Eu am fost”, ne va zice Domnul, „Cel ce le-am rânduit acestor copii loc în familiile voastre? Nu Eu am fost Cel Care i-am încredințat purtării voastre de grijă, punându-vă stăpâni, paznici și judecători peste ei? V-am dat autoritate deplină asupra lor; am dat toată grija creșterii lor în mâna voastră. Veți spune că n-au vrut să-și plece gâtul la jug, că l-au aruncat. Dar trebuia să luați de la început toate măsurile de prevedere; să-i controlați și să-i țineți în frâu încă de la primele impresii, să vă impuneți autoritatea peste ei înainte ca dânșii să capete puterea de a se smulge din ea. Ar fi trebuit să le plecați sufletele tinere în jugul datoriei, să-i deprindeți a-l purta, să-i educați în spiritul ei, să legați rana de la început. Ar fi trebuit să smulgeți bu-ruienile încă de când au început să încolțească întâia oară în jurul tinerei plante și nu să amânați plivitul până când au prins rădăcini adânci, când patimile au devenit de nestăpânit și de neîmblânzit din pricină că s-au întărit odată cu creșterea lor [copiilor].

6. Înțeleptul Sirah grăiește: „Ai feciori? învață-i pe ei și încovoai din pruncie grumazul lor” (Înțelepciunea lui Sirah 7, 24). Însă Domnul nu ne îndeamnă numai cu această po-runcă prin

buzele proorocului; El ne ține și partea, sprijinind împlinirea poruncii lor cu pedepsele înfricoșătoare pe care le primesc fiii ce nu ascultă de părinții lor: „Cel ce va grăi de rău pe tatăl său sau pe mama sa să fie dat morții...” (Levitic 20, 9). El îi pedepsește cu moartea pe cei care se fac vinovați față de voi, iar voi priviți cu nepăsare la păcatele pe care ei le săvârșesc împotriva celei mai înalte puteri. Ei se răzvrătesc împotriva lui Dumnezeu însuși, încalcând toate poruncile Lui, iar voi priviți fără să fiți afectați în vreun fel și fără a avea să le reproșați copiilor voștri nici cel mai mărunț lucru. Oare ce are El de pierdut de pe urma jignirii lor? Nimic. Dar voi n-ar trebui să vă temeți pentru voi înșivă? Pentru că cel ce se leapădă de Domnul este cu neputință să-și cinstească tatăl sau pe sine.

7. Copiii care sunt ascultători și credincioși lui Dumnezeu vor afla în însăși ascultarea față de legea Lui un izvor bogat de fericire, chiar și în această viață vremelnică. Un om sărac care viețuiește după Hristos inspiră dragostea și respectul celorlalți. Pe când, având o inimă rea și desfrânată, toate bogățiile nu te vor scăpa de nefericire și de dușmănia tuturor celor din jur.

8. Tânărul bine crescut nu numai că se va bucura de respectul tuturor, dar vă va fi mult mai drag și vouă! Iubirea voastră pentru el nu va fi o simplă legătură a firii, ci va fi rodul virtuților sale. Pentru aceasta, la bătrânețe el vă va sluji cu toată dragostea fiască. El va fi sprijinul vostru. Pentru că așa cum cei ce nu-L cinstesc pe Domnul îi disprețuiesc și pe părinții lor, tot astfel cei ce se tem de Dumnezeu, Părintele tuturor oamenilor, vor avea toată cinstea pentru cei care le-au dat viață.

9. Presupunând că împlinim poruncile legii în toate celelalte privințe, însă nesocotind-o pe aceasta una, vom fi aspru pedepsiți. Ascultați această mărturie luată din istoria unui popor din vechime. Veți vedea de îndată ce pedeapsă înfricoșătoare îi așteaptă pe acei părinți care neglijează educația copiilor. Printre iudei era un preot cinstit pentru firea sa blândă. Numele lui era Eli. Acest preot avea doi fii care s-au datat la toate viciile. Tatăl lor nu-și făcea probleme din prietina aceasta și nu le prea dădea mare importanță sau, dacă din pricină că fărdelegile lor erau prea mari era nevoit să-i mustre, o făcea fără prea mare severitate și convingere. Ar fi trebuit să-i pedepsească cu asprime, să-i alunge de la fața sa, să ia cele mai ferme măsuri pentru a conțina faptele cele nerușinate, însă el n-a făcut nimic din toate astea. Se mulțumea doar să le atragă atenția într-un chip foarte îngăduitor: „Nu, copiii mei, nu este bună vestea ce o aud eu despre voi; nu mai faceți așa” (I Regi 2, 24). Asta se cuvenea să spună el? Ei l-au necinstit pe Cel Căruia îi datorează viața, iar el mai acceptă încă să-i facă parte din familie? Muștrarea lui a fost zadarnică și deșartă. Nu, aici nu erau de ajuns muștrările, aici trebuia o lecție de neuitat, chinuri aspre, o pedeapsă pe măsură răutății. Ar fi trebuit să folosească frica pentru a zgudui tinerele lor inimi din întunecimea în care zăceau. O muștra-re! Fiii lui Eli nu duceau lipsă de așa ceva. O, cuvinte rostite în deșert! O, ucigașă blândețe, căreia ei i-au căzut victime! A fost o bătălie și nenorociții au fost uciși de dușmani. Când tatăl a aflat nenorocirea a căzut la pământ și lovindu-se la cap a murit.

10. Adineauri v-am spus că părinții care nu se îngrijesc să le dea copiilor o educație creștinească sunt ucigași ai pro-priilor lor fii. Nu acesta este adevărul? Pe cine ar trebui să dea vina Eli pentru moartea fiilor săi? Pe el însuși. E adevărat, sabia dușmanului i-a tăiat, însă nepurtarea de grijă a pre-tinsului lor tată a fost cea care a mânuit lovitura. Lipsiți de ajutorul ceresc, ei s-au trezit fără de apărare în fața săgeților Filistenilor. Tatăl lor i-a distrus pe ei și s-a distrus pe sine. Între timp, vedem același lucru petrecându-se în fața ochilor noștri în fiecare zi. Cât de mulți sunt părinții care nu vor să ia asupra lor truda de a-i îndrepta pe copiii neascultători și în-căpățânați! Le e teamă să nu-i supere prin încercarea de a stăvili prin cuvinte aspre apucăturile dezmațate pe care le-au căpătat. Care sunt urmările? Neorânduiala sporește; lipsa pe-depsei îi face să săvârșească păcate strigătoare la cer; sunt aduși la judecată; și nenorociții pier de mâna călăului. Nu v-ați exercitat drepturile firești asupra lor, ci i-ați lăsat în mâna neîndurătoarei pedepse civile, iar justiția omenească și-a spus în chip necruțător cuvântul. Vă temeți să nu-i umi-liți cumva prin vreo pedeapsă ușoară atât timp cât sunt de față; însă de ce rușine negrăită te vei umple când fiul vostru nu va mai fi prin preajmă, iar tatăl, hăituit pretutindeni de privirile acuzatoare, nu va mai îndrăzni să se arate nicăieri?

11. De aceea vă implor să vă grijiți de buna creștere a copiilor voștri. Gândiți-vă mai întâi la mântuirea sufletelor lor. Dumnezeu va rândui capi și învățători peste familiile voastre. Este datoria voastră să supravegheați și să suprave-gheați în continuu purtarea soțiilor și copiilor voștri. Ascultați-l pe Sfântul [Apostol] Pavel. Dacă soțiile voastre, spune el, vor să învețe ceva, să învețe de la bărbații lor. Creșteți-vă copiii întru învățătura și certarea Domnului (vezi 1 Corinteni 14, 35 și Efeseni 6, 4). Urmați pilda lui Iov, care se îngrijea neîncetat de copiii săi și aducea arderi de tot, gândind el că poate au păcătuit și au cugetat cu păcat (Iov 1, 5). Luați-vă după Avraam, care nu se îngrijea atât de agonisirea bogății-lor cât de păzirea legii lui Dumnezeu de către fiecare mem-bru al familiei sale și despre care Domnul a mărturisit: „Că l-am ales, ca să învețe pe fiii și casa sa după sine să umble în calea Domnului și să facă judecată și dreptate” (Facerea 18, 19). David, când era aproape de moarte, a vrut să-l lase pe Solomon moștenitor sigur; l-a chemat la sine pentru a-i mai spune încă o dată aceste înțelepte povești: „Și ca să își țină și Domnul cuvântul Său care l-a grăit către mine, zi-când: «Dacă fiii tăi își vor păzi drumul lor, ca să se poarte cu credincioșie înaintea Mea, din toată inima și din tot su-fletul lor, atunci nu va conteni să fie din tine bărbat pe tro-nul lui Israel».” (III Regi 2, 4). Acestea sunt pildele pe care trebuie să le urmăm în toată viața noastră, până la ultima su-flare!

12. Dacă părinții buni s-ar strădui să îi crească întru cele bune pe fiii lor, n-am mai avea nevoie nici de legi, de jude-cători și tribunale, nici de pedepse. Călăii există tocmai pen-tru că suntem imorali.

13. Nu precupețim nici efort și nici alte mijloace pentru a-i învăța pe copiii noștri științele lumești,

astfel încât să poată sluji cu bună pricepere stăpânitorilor pământești. Nu-mai cunoașterea Credinței sfinte și slujirea Împăratului Ce-lesc ne lasă nepăsători. Le îngăduim să meargă pe la specta-cole, însă prea puțin ne interesează dacă merg la biserică sau stau în ea cu evlavie. Le cerem să ne istorisească din cele ce și-au însușit în școlile lumești – de ce nu le-am cere să ne spună și din cele pe care le-au auzit în casa lui Dumnezeu?⁷⁶

(Nota⁷⁶: Paragrafele următoare au fost luate în parte din Omilia a XXI-a la Epistola către Efeseni a Sfântului Apostol Pavel, Despre căsătorie și viața de familie, în Comentariile sau Explicarea Epistolei către Efeseni a celui între sfinți Părintelui nostru Ioan Hrisostom, Arhiepiscopul Constantinopolei, traducere din limba elină de arhim. Theodosie Athanasie, Iași, 1902, pp. 213-221)

14. După ce sfătuieste pe copii atât cât trebuia, Aposto-lul trece și la părinți și le zice: „Și voi, părinților, nu întărâtați la mânie pe copiii voștri, ci creșteți-i întru învățătura și certarea Domnului” (Efeseni 6, 4). Voiești să fie copilul tău ascultător? Atunci crește-l chiar dintru început în învățătura și certarea Domnului. Să nu îți închipui că ar fi de prisos să-l pui pe copilul tău să asculte Sfintele Scripturi, pentru că acolo va auzi mai întâi: „Cinstește pe tatăl tău și pe mama ta” (Ieșirea 20, 12), încât vei începe de îndată să-ți capeți plata. Să nu zici: „Cititul Scripturii e treaba călugărilor. Nu cumva am să-l fac pe copilul meu călugăr?” Nu! Nu e nici o nevoie să-l călugărești. Fă-l creștin! De ce te sperii de un fapt care e amestecat cu un atât de mare câștig? Le este necesar tuturor să cunoască învățăturile Scripturii, și mai cu seamă copiilor. Deși nu au habar de adevărurile dumnezeiești, ei știu totuși câte ceva din basmele păgâne, aflând acolo despre vieți ne-maipomenite, despre așa-zisi eroi admirați de scriitori, care erau sclavi ai patimilor și fricoși în fața morții. Un asemenea exemplu este Ahile, care moare nemângâiat pentru concubi-na sa, sau altul care se dedă pe sine beției și tot așa! De aceea are nevoie de leacuri care să vindece toate exemplele rele și acestea sunt învățătura și certarea Domnului.

15. Suntem atât de preocupați de a da pe copii la școală; de-am fi la fel de râvnitori în a-i crește în învățătura și certarea Domnului! Și apoi ne mai mirăm de ce culegem roade așa de amare, când i-am crescut pe copii obraznici, neruși-nați, neascultători și grosolani. Fie ca așa ceva să nu se în-tâmple niciodată; ci să ascultăm mai bine pe fericitul Pavel care ne povățuiește să-i creștem întru învățătura și certarea Domnului. Să le dăm prin noi modele pe care să le imite; din cea mai fragedă vârstă să-i facem a se ocupa cu citirea Sfin-telor Scripturi. „Ai mai spus asta de nenumărate ori”, veți spune, „ne-am săturat să te tot ascultăm”. Dar eu nu voi conteni niciodată să-mi fac datoria!

16. Din ce pricină nu-i imitați pe bărbații și femeile sfinte din vechime? Spuneți-mi! Și mai cu seamă voi, mamelor; aduceți-vă aminte de pilda Anei; priviți ce a făcut ea. L-a adus pe Samuel, unicul ei fiu, la templu, pe când era încă prunc! Care dintre voi nu ar dori să aibă un fiu ca Samuel, mai degrabă de mii de ori decât să devină fiul ei împărat al lumii întregi? „Însă e cu neputință”, spuneți voi, „ca fiul meu să ajungă vreodată la fel de slăvit ca Samuel”. Și, mă rog,

de ce nu ar fi posibil? Pentru că nu vrei asta cu adevărat; pentru că nu l-ai dat Celui ce poate să-l facă mare. Și cine ar putea fi acela? Dumnezeu. Ana l-a încredințat pe Samuel în mâinile lui Dumnezeu. Nici Eli, marele preot, nu a putut să-l formeze; și cum ar fi putut el, care nu i-a putut forma chiar pe fiii lui? Însă credința Anei și râvna ei au făcut totul. Acel copil a fost întâiul născut al Anei, care nici nu știa dacă va mai naște sau nu alții; cu toate acestea nu a zis niciodată: „voi aștepta să crească copilul; trebuie să aibă gustul plăcerilor pământ-tești, măcar câtă vreme este copil”. Nu; toate aceste gânduri au fost izgonite, pentru că ea avea un singur scop: cum ar putea să afierosească lui Dumnezeu din fragedă pruncie pe mângâierea inimii ei? Rușinați-vă voi, bărbaților, de înțelepciunea acestei femei. Ea l-a dăruit pe Samuel lui Dumnezeu și cu Dumnezeu l-a lăsat și astfel căsătoria a fost binecuvântată înzecit, fiindcă ea a căutat mai întâi cele duhovnicești. L-a afierosit lui Dumnezeu cel dintâi rod al pântecelui ei și a căpătat pentru aceasta mulți alți copii. A trăit chiar să-l vadă pe Samuel acoperit de cinste. Dacă oamenii răspund la cinste cu cinste, oare nu cu atât mai mult o face aceasta Dumnezeu? El este atât de darnic, chiar și cu cei care nu-L cinstesc de loc! Până când deci vom fi stăpâniți de trup? Până când vom tinde tot spre pământ? Toate să treacă pe al doilea plan față de îngrijirea copiilor, față de datoria de a-i crește în învățătura și certarea Domnului. Dacă dintru început îi învățăm a fi iubitori ai adevăratei înțelepciuni, atunci el a câștigat bogăție și slavă nemăsurat mai mare decât poate aduce bogăția. Nu-l vei face pe copil atât de mare și de slăvit chiar de l-ai învățat vreun meșteșug sau toată înțelepciunea cea profană, prin care să se priceapă a câștiga bogății, pe cât îl va face arta de a disprețui averile; dacă dorești să fie copilul avut, deprinde-l cu această artă. Cu adevărat bogat este nu cel care pofteste multă avere și se înconjură cu bogăție, ci acela care nu are nevoie de nimic.

17. Așa să-ți înveți copilul, cu asta să-l deprinzi; aceasta este cea mai mare dintre bogății. Nu căuta cum să-l faci a avea faimă mare de om înțelept cu înțelepciunea lumească, ci chibzuiește cu multă luare-aminte cum să-l înveți a disprețui slava cea vremelnică; atunci el va fi cu adevărat slăvit și fai-mos. Fie că ești bogat, fie că ești sărac, aceasta îți este în putere să o faci; această lecție nu o învață cineva de la un dascăl iscusit, ci din dumnezeieștile învățături aflate în Sfânta Scriptură. Nu te îngrijii cum să trăiască el aici pe pământ viața îndelungată, ci cum să se bucure de viața cea nes-fârșită și veșnică a veacului ce va să vie. Dă-i-le pe cele mari, iar nu pe cele mici. Nu te preocupa să-l faci un orator ager, ci învață-l să iubească adevărata înțelepciune. Nu va fi nici o pagubă dacă nu va ști să lege cuvintele meșteșugit; pe când dacă îi lipsește înțelepciunea [cea adevărată], toată reto-rica din lume n-ar putea să-l ajute. Necesitatea cea mare este nu de cuvinte frumoase, ci de un model de viață; de caracter [ales], nu de iscusință oratorică; de fapte și nu de vorbe. Numai acestea ne agonisesc împărăția cerurilor, numai acestea ne pot hărăzi adevăratele bunătăți. Deci caută nu să-i ascuți limba, ci să-i curățești sufletul. Acestea le spun nu pentru că ar fi nefolositoare învățătura lumească și trebuie ignorată, ci pentru că nu ar trebui să fie singura îndeletnicire.

18. Să nu credeți că numai monahilor le sunt trebuitoare învățămintele din Sfânta Scriptură; copiii care sunt pe punc-tul de a ieși în lume au nevoie mai cu seamă de asemenea învățăminte. Un om care nu călătorește niciodată pe mare nu are nevoie să știe cum să

pregătească de drum o corabie sau unde să găsească pe căpitan sau echipajul, însă unul care veșnic plutește pe mări trebuie să știe toate aceste lucruri. Tot așa este cu monahul și cu omul din lume. Unul stă ne-mișcat precum corabia în port, trăiește o viață liniștită, de-parte de orice furtuni, în vreme ce omul din lume este mereu plutind pe ocean și veșnic se luptă cu nenumărate valuri și furtuni. Chiar dacă nu ar avea el nevoie de cunoașterea Sfin-telor Scripturi, totuși e necesar să fie pregătit, ca la ocazie să poată astupa gurile altora.

19. Cel ce se bucură de mare cinste cu atât mai mult are nevoie de învățătura Sfintelor Scripturi. Dacă ar fi cineva slujitor în palatele împărătești, ar vedea acolo mulți filosofi elini, oameni plini de înfumurare din pricina slavei lor vre-melnice. Acolo toți sunt trufași și umflați în pene; și cei ce nu sunt, se străduie să ajungă. Spune-mi acum ce ar fi dacă fiul tău ar intra în acea societate ca doctor eminent, având la sine toate instrumentele de trebuință pentru a potoli trufia fiecăruia, apropiindu-se de fiecare și vorbind cu el, însănătoșindu-i trupul cel bolnav, aplicându-i pansamentele Sfintelor Scripturi, lăsând să curgă afară iubirea cea trufașă de înțelepciune?

20. Dar monahul cu cine are a conversa? Cu zidurile chiliei lui, sau cu tavanul? Cu pustia sau cu tufele? Cu dealu-rile sau cu pomii?! El nu are mare trebuință de o astfel de învățătură, în ciuda faptului că se străduie să se desăvârșeas-că în ea – nu atât ca să învețe pe alții, ci ca să se învețe pe sine singur. Ce să mai spunem despre cei ce trăiesc în lume? Lor le e cu mult mai trebuitor a învăța și a ști Sfânta Scriptu-ră, decât celui ce duce o viață singuratică, pentru că omul din lume e cu mult mai aplecat în a greși decât monahul. Dacă voiești să afli, apoi chiar în lumea aceasta va fi mai destoinic cel ce cunoaște Sfânta Scriptură, căci toți s-ar rușina de cu-vintele acelea pronunțate de el, mai ales când îl văd că nu este arțăgos și nu caută puterea. Deci știind voi acestea, creșteți-i pe copiii voștri întru învățarea și certarea Domnu-lui. Sau poate e cineva sărac? Să rămână sărac; cu nimic nu va fi mai sărac decât cel ce se învârtește prin palatele împă-rătești prin faptul că nu este în palate, ci încă va fi admirat și obiect al cinstei tuturor. Căci dacă elinii – care fac degeaba umbră pământului, cinicii – și care sunt laudați de cei care fac și ei degeaba umbră pământului, filosofii sau mai degra-bă filosofii cu numele, înveșmântați în mantii și cu părul lung, îi biruie pe mulți în cuvânt, apoi nu cu atât mai mult vor reuși asta adevărații iubitori de înțelepciune? Dacă o arătare înșelătoare a filosofiei, dacă umbra unei părute filoso-fii îi înflăcărează așa de tare pe oameni, atunci ce se va în-tâmpla cu filosofia cea adevărată și luminată? Nu vor începe oare cu toții să respecte un asemenea om? Nu oare cu toții vor încredința unor astfel de adevărați filosofi, fără nici o șovăire, și casele și nevestele și copiii lor?

21. Spune-mi, care pomi sunt cei mai buni? Oare nu aceia care sunt puternici pe dinăuntru, care nu pot fi vătămați nici de furtună, nici de grindină, nici de furia vânturilor, nici de vreo altă vreme rea, ci stau în fața lor fără să aibă nevoie de vreo îngrăditură sau vreun gard care să-i protejeze? Cel ce iubește adevărata înțelepciune lor se aseamănă, iar averile lui le-am arătat

deja. Nu are nimic și totuși le are pe toate; toate le are și nimic nu are. Gardul nu ajută cu nimic la întărirea lăuntrică, și nici nu e vreun mijloc natural de apărare după cum zidul nu este sprijin natural; ele oferă numai o apărare artificială. Ce este un trup rezistent? Nu este cumva acela care e sănătos, nevătămându-se nici de foame, nici de mân-carea cea peste măsură, nici de frig și nici de arșiță? Sau poate e acela care, pentru a fi sănătos, are nevoie de restau-rante, de croitor, de negustori sau de doctori? Acela este bo-gat, acela este cu adevărat filosof, care nu are nevoie de nici unele, și de aceea fericitul Apostol ne sfătuiește să creștem copiii întru învățătura și certarea Domnului.

22. Deci bogăția mai mult vatămă, de vreme ce îl face pe om nepregătit pentru greutățile vieții. Așadar, să-i creștem pe copii în așa fel încât să poată face față tuturor necazurilor și să nu se înspăimânte de cele ce vor veni peste ei; să-i creștem întru învățătura și certarea Domnului și mare va fi plata hărăzită nouă; dacă cei ce fac statuile împăraților sau zugrăvesc chipurile lor se bucură de multă cinste, atunci noi, care aducem la lumină și înfrumusețăm chipul împăratului ceresc (pentru că omul este după chipul și după asemănarea lui Dumnezeu) oare nu ne vom bucura de înmiite binecu-vântări de la Dumnezeu? Când îi învățăm pe copiii noștri să fie buni, nestăpâniți de iuțime, să fie iertători (toate aceste calități sunt proprii lui Dumnezeu), să fie darnici, să-și iubească aproapele, să socotească pe cele de față ca fiind ni-mic, atunci vom sădi adevărata virtute în sufletele lor și vom vădi chipul lui Dumnezeu în ei. Așadar, aceasta să fie preo-cuparea noastră, ca și pe dânșii și pe noi înșine să ne formăm după cum trebuie, fiindcă altminteri ce răspuns vom da îna-intea scaunului de judecată al lui Hristos? Dacă cel ce are copii neascultători [și nesupuși] nu este demn de episcopie, cu cât mai mult va fi el netrebnic de împărăția lui Dumne-zeu? Ce spuneți? Oare dacă avem o soție nesupusă sau copii obraznici nu vom fi răspunzători pentru ei înaintea lui Dum-nezeu? Ba da, vom fi, dacă nu vom fi luat cuvenitele măsuri neînduplecate.⁷⁷

(Nota⁷⁷: Următoarele sunt luate din Omilia Sfântului Ioan Hrisostom publicată în „Lecturi creștinești” [în lb. rusă], vol. 3, pg. 145)

23. Negrija față de copii este unul dintre cele mai mari păcate și este cea mai mare rușine. Și ca să nu pară că vreau să trag concluzii pripite, vă voi demonstra aceasta prin expe-riența însăși, astfel încât să fiți conștienți că, deși putem avea tot ce ne pofteste inima și toate sunt rânduite cum nu se poate mai bine, asta nu ne va scuti de necruțătoarele pedepse ce se vor abate peste noi dacă nu ne vom îngriji de mântuirea copiilor noștri. Știți istoria lui Eli, marele preot, scrisă în Sfintele Scripturi. Era un preot renumit, bătrân, care a câr-muit fără greșeală vreme de douăzeci de ani seminția iudei-lor, trăind într-o perioadă care nu cerea asprime neobișnuită (a vieții). Cu toate acestea, pe sine nu s-a putut face drept, ci dimpotrivă, a pierit într-un chip groaznic și neașteptat, pentru că nu s-a preocupat îndeajuns de purtarea fiilor săi; iar vina acestei lipse de preocupare, ca o vină uriașă ce era, a umbrit toate calitățile și lucrările cele bune ale lui Eli. Cum vom fi judecați prin urmare noi, care trăim vremuri mult mai iubi-toare de înțelepciune, dar care nu avem virtuți? Nu numai că nu ne îngrijim să-i creștem noi înșine pe copii, dar ne mai și răzbunăm pe cei care ar vrea să o facă și întrecem prin cru-zimea față de copiii noștri pe orice barbar. Pentru că barbarii au o cruzime care aduce sclavie și pustiirea și

cotropirea pa-triei în general aduce numai nenorociri trupești, însă voi înrobiți însuși sufletul și, cetluindu-l ca pe un soi de prizonier, îl dați pe mâna viclenilor și răilor diavoli și a patimilor lor. Asta faceți și nimic altceva cu mâna voastră, atunci când nu le dați copiilor hrana duhovnicească și nici pe alții nu-i lăsați să le-o dea.

24. Să nu-mi spună nimeni că sunt o sumedenie de părinți ca Eli, care își nesocotesc datoriile părintești și care totuși n-au pățit nimic din ceea ce a pățit Eli. Nu – mulți au suferit, și mulți suferă încă mai grozav decât el, pentru aceiași păcat. Pentru că [atunci] care este pricina morții timpurii? Care este cauza îndelungatelor și grelelor boli care se abat peste noi și peste copiii noștri? Din ce pricină suferim atâtea pierderi, nenorociri, dureri și nenumărate alte rele? Oare nu din cauză că nu încercăm să-i îndreptăm pe fiii noștri dezământați? Nenorocirea bătrânului (Eli) ar trebui să fie de ajuns pentru a ne convinge că toate acestea nu sunt simple coincidențe. Dar să vă mai spun un cuvânt de la înțelepții noștri părinți. Gândindu-se la copiii săi, el zice așa: „...nu te bucura de fiii nelegiuți. De se vor înmulți, nu te bucura de ei. ducă nu este frica lui Dumnezeu cu ei. Nu te „încrede ” în lungimea vieții lor...” (Înțelepciunea lui Sirah 16, 1-3). Căci vei suspina de timpuriu de durere și vei auzi pe neașteptate de năpastele lor. Astfel încât, după cum am mai spus, mulți sunt cei care au pățimit aceleași; dacă unii au scăpat (de pe-deapsă), nu vor scăpa de ea la nesfârșit. Poate că au scăpat aici, dar pieirea este a lor, căci vor îndura pedepse cumplite la plecarea din această lume.

25. Nu înseamnă de acum că trebuie să ne purtăm ca niște smintiți, dacă Dumnezeu nu mai trimite prooroci și nu mai îngăduie asemenea pedepse precum cea a lui Eli. Acum nu e timpul proorocilor; pe lângă asta, El ne trimite totuși prooroci. De unde știu asta? „Au pe Moise și pe prooroci” (Luca 16, 29), s-a spus. Li s-a spus lor (celor care au trăit în vremea lui Moise și a proorocilor) și ni se spune și nouă; iar Dumnezeu nu vorbește numai către Eli, ci prin el și prin suferința lui le vorbește tuturor celor ce păcătuiesc la fel cu el. Dumnezeu nu este slugarnic și, dacă i-a nimicit pe cei cu păcate mai puțin grele, cu atât mai mult îi va nimici pe cei care au săvârșit păcate foarte grave.

26. Dumnezeu însuși veghează la creșterea copiilor. De aceea a așezat o asemenea atracție firească în părinți pentru copiii lor – pentru ca părinții să simtă o nestăvilită nevoie de a purta grijă de fiii lor. Pe lângă acestea, a creat și legile pri-vitoare la îngrijirea lor și, rânduind sărbătorile, ne-a poruncit să le explicăm însemnătatea lor. El a adunat însemnătatea Paștilor [evreiești] în această învățătură: „În ziua aceea să spui fiului tău și să zici: Acestea sunt pentru cele ce a făcut Domnul cu mine, când am ieșit din Egipt.” (Ieșirea 13, 8). La fel face și în Lege. Căci, vorbind despre cel întâi-născut, El zice iarăși: „Când însă te va întreba după aceea fiul tău și va zice: Ce înseamnă aceasta? să-i spui: Cu mână puternică ne-a scos Domnul din pământul Egiptului, din casa robiei [...] De aceea jertfesc eu Domnului pe tot întâi-născutul de parte bărbătească și pe tot întâi-născutul din fiii mei îl răscumpăr.” (Ieșirea 13, 14-15). Prin toate acestea îi poruncește să-și aducă fiii la cunoașterea lui Dumnezeu. Și copiilor le poruncește

multe cu privire la cinstirea părinților, răsplătindu-i pe cei ascultători și pedepsindu-i pe cei neascultători, prin aceasta făcându-i mult mai iubiți de părinți.

De fapt, când cineva ne pune stăpânitori peste altul, o dată cu această cinste pune pe umerii noștri și îndatorirea de căpetenie de a ne îngriji de acela, astfel încât numai acest lucru, și nimic altceva, este în stare să ne convingă că soarta acelei persoane se află în mâinile noastre în întregime și că el [cel ce ne-a încredințat-o] nu va îndrăzni nici măcar să-l vatăm în vreun fel pe cel aflat în stăpânirea noastră. Când și el se mânie și se nemulțumește de noi, chiar mai mult decât cei cu pricina, pentru că am nesocotit răspunderea ce o aveam, și se transformă într-un neînduplecat împărțitor al pedepselor, ne îndeamnă și mai mult să ne ducem la bun sfârșit obligația. Așa a făcut și Dumnezeu. La acestea două a mai adăugat o a treia îndatorire firească, aceasta fiind, dacă vreți, cea dintâi, de fapt. Adică a făcut în așa fel încât părinții, poruncindu-li-se să se îngrijească de educația copiilor, să nu nesocotească această poruncă de care Dumnezeu i-a legat prin legăturile firii. Dumnezeu a ferit legătura firească de la destrămarea ei de către copii, rânduind pedepsele Sale și ale părinților, în acest chip, i-a așezat pe copii în ascultarea părinților și aces-tora le-a sădit în suflet dragostea pentru copiii lor. Mai este însă și un al patrulea fel prin care Dumnezeu ne-a legat cu legătură strânsă și tare de ei. Nu numai că pedepsește copiii care le fac rău părinților, dar îi și răsplătește pe cei buni; face întocmai și cu părinții, abătând pedepse strașnice peste cei ce-și neglijează odraslele și încărcându-i cu cinste și laude pe cei ce îi cresc întru virtute. Așa a făcut pedepsindu-l pe bă-trânul (Eli), cu toate că era vrednic de laudă în celelalte pri-vințe, sau răsplătindu-l pe patriarhul Avraam pentru grija sa față de copii, cu mult mai mult decât pentru alte virtuți.. Deoarece, vorbind despre nenumăratele și marile daruri făgăduite lui Avraam, Dumnezeu arată foarte lămurit această virtute ca fiind pricina unei asemenea făgăduințe: „Că l-am ales, ca să învețe pe fiii și casa sa după sine să umble în ca-lea Domnului și să facă judecată și dreptate.” (Facerea 18, 19).

27. V-am spus acestea ca să știți că Dumnezeu nu Se va milostivi de cei care au fost nepăsători față de aceia pe care El însuși îi ocrotește cu atâta grijă. Pentru că este imposibil ca unul și același Dumnezeu să facă atât de multe pentru mântuirea acestora și totuși să nu schițeze nici un gest când proprii lui părinți îi desconsideră. Nu îi va trece cu vederea, ci dimpotrivă, își va arăta mânia și supărarea într-un chip cu mult mai înfricoșător, așa cum se și întâmplă de fapt. De aceea fericitul Pavel se străduiește neconținut să ne convingă, zicându-ne: „Și voi, părinților, ... creșteți-i întru învățătura și certarea Domnului.” (Efeseni 6, 4). Dacă noi (îndrumătorii duhovnicești) avem datoria să priveghem neîncetat pentru sufletele lor, ca unii ce au „să dea de ele seamă” (Evrei 13, 17), cu atât mai mult tatăl, care l-a născut pe fiul său, l-a crescut și trăiește mereu lângă el (este obligat să o facă). Pentru că așa cum nu poate găsi vreo scuză pentru păcatele sale, tot așa nu poate nici pentru fap-tele cele rele ale copilului său. Și fericitul Pavel mărturisește același lucru. Descriind cum ar trebui să fie cei care au fost puși mai mari peste alții, mai întâi de toate el cere să aibă grijă față de copii, astfel încât să nu avem nici o scuză pentru neascultarea copiilor noștri (I Timotei 3, 4, 5). Este într-un to-tul drept să fie așa! Dacă răul din om ar fi de la fire, atunci toți ar avea dreptul să se dezvinovățească; însă din

moment ce săvârșim cele necuviincioase sau cele drepte cu bunăștiință, ce justificare întemeiată mai poate aduce acela care i-a îngăduit fiului său, pe care-l iubește mai mult decât orice, să se complacă în fărădelege și necinste? Că n-a vrut să-l fa-că cinstit? Dar nici un tată nu va putea să spună așa ceva: firea însăși îl îndeamnă neconținut spre așa ceva. Sau că nu a putut? Nici asta nu se poate spune; fiindcă totul – faptul de a-l fi avut în ocrotire din cea mai fragedă vârstă, de a-i fi fost primul și singurul paznic, de a-l fi avut mereu în preajmă este extrem de prielnic unei educații ușoare și temeinice, în-seamnă că neascultarea copiilor nu se datorează decât alipirii nesăbuite a părinților de cele lumești. Dând atenție numai griilor pământești și nemaisocotind altceva ca vrednic de luat în seamă, au ajuns inevitabil să nu se îngrijească de su-fletele copiilor. Voi zice despre asemenea părinți (și să nu socotească cineva că sunt cuvinte spuse la mânie) că sunt mai răi decât pruncucigașii. Aceștia din urmă despart doar trupul de suflet, pe când cei dintâi le aruncă pe amândouă în focul gheenei. Moartea, după legile firești, este de neînlăturat, dar cea de-a doua soartă ar fi putut fi evitată, de nu ar fi pricinuit-o nepăsarea părinților. Moartea trupească este înlăturată într-o clipeală de ochi prin înviere, însă sufle-tul pierdut nici nu poate nădăjdui să aibă vreo plată; el nu se bucură de înviere, ci va trebui să sufere chinurile veșnice. Prin urmare nu i-am numit în chip neîntemeiat pe acei părinți mai răi decât pruncucigașii. Este mare cruzime să ascuți sa-bia, să o iei în mâna dreaptă și să o împlânți în inima copila-șului, dar nemăsurat mai mare este cruzimea de a nimici și strica un suflet, pentru că nu există nimic mai de preț decât sufletul.

28. Dacă răul ar fi doar lipsă de bună povățuire din par-tea părinților, poate n-ar fi așa de mare. Însă voi, părinților, sădiți în copiii voștri tocmai cele potrivnice, într-adevăr, stând să ascuți pe părinții care își conving feciorii să studieze științele, auzi mereu aceleași cuvinte: „Cutare, spun ei, se trage dintr-o familie umilă și săracă și uite, și-a dezvoltat o vorbire plină de elocință, a dobândit o poziție foarte înaltă, a agonisit o moșie întinsă, și-a luat o nevastă bogată, și-a con-struit o casă nemaipomenită și a ajuns să fie faimos și temut de toți”. Altul zice: „Cutare a învățat latina, s-a remarcat la curtea împărătească și are foarte multă influență acolo”. Al-tul îi dă drept exemplu pe altcineva și totii vorbesc doar de cei care sunt slăviți pe pământ, însă nimeni nu pomenește de cei care sunt slăviți în ceruri; și chiar de-ar face-o cineva, el va fi privit ca unul ce strică rânduiala lucrurilor. Astfel, când le veți insufla acestea copiilor voștri de la o vârstă fragedă, nu veți face decât să așezați în ei temelia tuturor relelor, aruncând în ei sămânța celor mai cumplite două patimi – iu-birea de arginți și încă și mai vrednică de osândă slava de-șartă. Oricare din aceste patimi poate năruia de una singură toată rânduiala lăuntrică a copilului; însă când se înrădăci-nează amândouă odată în sufletul cel tânăr, atunci, ca două uragane pustiitoare, nimicesc tot binele și lasă în urmă atâta praf, spini și nisip, încât sufletul se face sterp și neputincios de a mai lucra binele. Cum vă mai puteți închipui oare că fiul vostru poate scăpa din lațurile diavolului, câtă vreme este neîncercat – trăind în Egipt, adică printre cetele diavolești, neauzind vreun cuvânt ziditor de la cineva, și văzând că toată lumea și îndeosebi părinții și educatorii lui îl tot împing spre cele contrare? Cum ar putea să reușească? Prin mustările voastre? Dar voi îi sugerați tocmai contrariul și, neîngăduindu-i să cugete nici măcar în somn la filosofia cea adevărată, dimpotrivă, îl încărcăți cu viața aceasta vremelni-că și cu griile, ajutându-l de fapt să se înece. Sau se va în-tâmpla de la sine? Nici vorbă; tânărul nu are în sine puterea de a se desăvârși în lucrarea virtuților și, chiar dacă s-a zămislit ceva bun în el, acest puțîn bine e mult mai probabil că va pieri decât să se întărească prin potopul cuvintelor

voas-tre. Fiindcă așa cum trupul nu poate trăi mult dacă i se dă hrană dăunătoare, tot astfel și sufletul, hrănit cu asemenea sugestii, nu poate cugeta la ceva mare și bun; nu, tulburat și slăbit ca de o infecție, el se va prăbuși în cele din urmă în gheenă și va pieri.

29. Pentru că voi, ca și cum v-ați distrage în mod intenționat copiii, le porunciți să săvârșească tocmai acele fapte care le fac imposibilă mântuirea. Ascultați mai întâi (ce stă scris). „Vai vouă, s-a zis, celor ce astăzi râdeți” (Luca 6, 25), însă voi le dați copiilor voștri multe pricini de răs. „Vai vouă, bogaților” (Luca 6, 24), dar grija voastră cea mai mare e să devină bogați. „Vai vouă, când toți oamenii vă vor vorbi de bine” (Luca 6, 26), însă cel mai adesea vă petreceți viața cău-tând a dobândi slava oamenilor. Și iarăși, oricine se mânie pe fratele său și-l face nebun „vrednic va fi de gheena focului” (Matei 5, 22), dar voi socotiți pe cel ce rabdă în tăcere toate insultele celorlalți a fi slab și laș. Hristos ne poruncește să ne ferim de bătăi și de certuri, însă voi le dați copiilor voștri chiar aceste îndeletniciri nelegiuite. El a poruncit să scoatem ochiul ce ne smintește și să-l aruncăm de la noi (Matei 5, 29), dar voi vă împrietenii dinadins cu cei care vă pot da bani, chiar dacă sunt cei mai mari destrăbălați. El a poruncit să nu fie lăsată femeia, în afară de pricină de desfrânare (Matei 5, 32), dar când vedeți că mai puteți căpăta din asta niște bani, le potriviți pe toate în așa fel încât să se nesoco-tească această poruncă. El a interzis cu desăvârșire jurămin-tele (Matei 5, 34), iar pe voi vă pufnește râsul când vedeți că această opreliște este respectată. „Cel ce își iubește sufletul lui, spune Mântuitorul, îl va pierde” (Ioan 12, 25), însă voi faceți tot ce vă stă în puteri pentru a-i crește pe copii în această iubire. Zice El: „Iar de nu veți ierta oamenilor greșalele lor, nici Tatăl vostru nu vă va ierta greșalele voastre” (Matei 6, 15), însă voi îi umpleți de muștrări pe co-piii voștri când nu vor să se răzbune pe cei ce le-au făcut rău și vă siliți să ațâțați în ei pofta răzbunării. Hristos a spus că tot ce este făcut din slavă deșartă – fie post, fie rugăciune, fie milostenie – este zadarnic (vezi Matei 6, 1), iar voi vă dați toată osteneală ca ei să primească laude. Și de ce să mai con-tinuăm? Dacă toate aceste păcate sunt în stare fiecare – da-rămite laolaltă – să ne agonisească o mie de gheene și dacă voi, adunându-le pe toate la un loc și aruncându-le ca pe o povară uriașă în spinarea copiilor voștri, îi trimiteți cu ea în iezerul de foc; cum pot oare să se mântuiască, cărând cu ei atâta materie pentru foc?

30. Nu vă ajunge răul pe care îl faceți, prin aceea că îi împingeți pe copii să facă lucrurile potrivnice poruncilor lui Hristos, dar le mai și spoiiți pe acelea cu nume ale unor acti-vități folositoare. Mersul regulat la cursele de cai și la teatre voi îl numiți „viață de societate”, stăpânirea bogățiilor – „li-bertate”, îndrăzneala – „sinceritate”, risipa – „filantropie”, viclenia – „bărbăție”. Și, ca și cum înșelăciunea n-ar fi destul de mare, le dați virtuților nume respingătoare: modestia este „lipsă de educație”, blândețea este „lașitate”, cinstea este „slăbiciune”, smerenia este „slugărnice”, nemânierea este „neputință”. Vă purtați ca și când v-ar fi teamă că odrasla ar putea auzi adevăratele nume ale acestor virtuți și vicii și ar fugi de păcate ca de foc. Pentru că a le spune acestor patimi pe adevăratul lor nume insuflă nu puțină scârbă față de ele. Eu știu pe mulți care s-au dezmeticit în acest fel și, auzind aceste nume supărătoare, și-au smerit mult felul de viață, în-să voi i-ați văduvit pe copiii voștri de aceste mijloace de în-dreptare. Și cel mai rău dintre toate este că îi îndemnați să lucreze fărădelegile

nu numai prin cuvântul, ci și prin faptele voastre – vă construiți case arătoase, cumpărați pământuri scumpe, le înconjurați cu tot fastul și luxul și prin toate acestea, ca printr-un nor hidos, le întunecați sufletele. Cum să mă convingeți că ei se pot mântui, când eu văd că voi îi îmboldiți tocmai spre acele lucruri pe care Hristos le-a arătat ca ducând în mod sigur la pieire; când văd că le disprețuiți sufletele, socotindu-le ceva neînsemnat, și vă îngrijiți de lux și desfătare, ca și când ar fi cu adevărat necesare și impor-tante? Faceți totul pentru a-i procura fiului vostru un slujitor, un cal și hainele cele mai bune; dar nu vreți nici măcar o cli-pă să chibzuiți cum ați putea să-i faceți sufletul bun. Nu, du-pă ce v-ați risipit în griji pentru niște pietre și niște pomi, nu mai aveți nici cea mai mică putere de a vă îngriji de suflet. Nu precupețiți nici un efort pentru a ști că aveți o statuie frumoasă și un acoperiș de aur deasupra casei, dar nu vă în-grijiți câtuși de puțin ca cea mai scumpă dintre toate sculptu-rile – sufletul – să fie de aur.

31. Mai mult decât atât, dorind ca odraslele noastre să dobândească știința, nu numai că îndepărtăm toate învățātu-rile contradictorii, ci le și asigurăm toate cele de trebuință pentru a sprijini învățarea: le băgăm pe gât profesori și das-căli, le dăm sprijin financiar, îi scutim de orice alte treburi; și răcnind la ei mai tare decât antrenorii la Jocurile Olimpice, le tot repetăm că neînvățarea duce la sărăcie, pe când studiul cu hărnicie aduce bogăția. Prin noi înșine și prin alții facem și spunem orice e necesar pentru a le înlesni terminarea studii-lor; și în ciuda tuturor acestora nu avem parte întotdeauna de izbândă. Și ce, gândim noi, împiedică asta cumva să vină de la sine deprinderile cele cuviincioase și purtarea cea cu bună rânduială adică, fără a ține cont de nenumăratele piedici? Ce poate fi mai rău decât această nebulie – să irosești atât de mult timp și energie cu ceea ce este ușor de săvârșit, de parcă ar fi imposibil să izbândim altfel, în vreme ce acelea care sunt infinit mai greu de dobândit să ni se pară atât de deșarte și de lipsite de importanță, încât să ne închipuim că ni se vor dăruia de-a gata chiar și în timp ce dormim? Pentru că deprin-derea sufletului cu viața și faptele evlaviei este de nenumă-rate ori mai grea decât a studia științele și într-atât de dificilă de împlinit încât e cu neputință a spune; este deosebirea din-tre faptă și cuvânt.

32. „Însă de ce” – ziceți voi – „au copiii noștri trebuință de o asemenea înțelepțire și îngrădire a purtării?” Tocmai acesta este lucrul acela ce pricinuieste atâta pagubă nemăsu-rată – că o chestiune atât de însemnată și izvorul întregii noastre vieți este privit ca ceva de prisos și extravagant. Dacă l-ați vedea pe fiul vostru că este bolnav cu trupul, nu l-ar în-treba nimeni de ce are nevoie de o sănătate de fier. Dimpo-trivă, ați întreprinde toate măsurile ca să-i redați trupului sta-rea cea bună, astfel încât boala să nu se mai întoarcă, însă atunci când copiii sunt bolnavi sufletește, părinții declară că nu-i nevoie de nici un tratament; și după ce-au rostit așa ce-va, mai au obrazul să se cheme părinți! „Ce?” ziceți voi; „Să ne îngrijim numai de înțelepciune și să lăsăm pe toate cele-lalte lumești să se năruiască?” Nu, iubiților, nu dragostea de înțelepciune, ci lipsa ei face să se năruiască și să piară totul. Pentru că cine, spuneți-mi, sunt aceia care năruiesc ordinea de față a lucrurilor – cei care trăiesc în înfrânare și simplitate sau cei care ticluiesc noi și nelegiuite chipuri pentru a se des-făta? Cei care încearcă neconținut să înhațe lucrurile altora sau cei care se mulțumesc cu ceea ce au? Cei care-și iubesc semenii, care sunt blânzi și nu umblă după cinste sau cei care pretind cu orice preț a fi cinstiți de frații lor,

care le fac tot felul de neplăceri celor ce nu se ridică în picioare când intră ei, celor ce nu îi salută mai întâi, celor ce nu fac plecăciune înaintea lor sau celor ce îi contrazic? Cei care iubesc supune-rea sau cei care aleargă după putere și după ranguri cu influență, pentru a căror dobândire sunt în stare să facă și să rabde orice? Cei ce se socotesc mai deștepți decât toți ceilalți și de aceea au impresia că sunt slobozi să spună și să facă orice sau cei care se socotesc a fi nevrednici de vreo cinste și prin aceasta își îmblânzesc pornirile cele neraționale ale voii de sine? Aceia care le întrețin pe desfrânate și întinează patul căsniciei altora sau cei care se înfrânează chiar și cu soțiile lor? Și oare în societatea omenească nu sunt la loc de frunte cei care sunt asemenea tumorilor pe trup sau a vânturilor răscolitoare deasupra mărilor și care prin nepăsarea lor îi îneacă până și pe cei care, lăsați singuri, ar fi izbutit să se salveze? Au oare nu cei care sunt asemenea sfeșnicilor strălucitoare în beznă, chemându-i pe cei naufragați la izbăvirea și ajuto-rul lor și luminându-și pe o înălțime făclia înțelepciunii îi îndrumă, pe cei ce tânjesc după așa ceva, la un liman plin de pace și liniște – sunt cei din urmă? Oare nu ceilalți sunt cei care pricinuesc atâta neorânduială, războaie și bătăi, distru-gerea orașelor, luarea de prizonieri și de sclavi, și pierderea libertății, și crime și sumedenie de catastrofe în viață – atât năpastele care sunt pricinuite de oameni semenilor, cât și toate celelalte, rânduite de ceruri: secetă, potopuri, cutremu-re, inundarea orașelor, foamete, molime și toate cele ce ne sunt trimise de acolo? Ei răstoarnă ordinea socială și nimi-cesc binele obștesc; aduc nenumărate nenorociri asupra ce-lorlalți, le pun bețe în roate celor ce caută pacea, îi ademe-nesc cu ea și apoi îi sfâșie din toate părțile. Tribunalele și legile, sentințele și feluritele pedepse au fost create pentru acest soi de oameni.

33. Dacă am dori să ne educăm copiii din fragedă prun-cie și să-i încredințăm celor care doresc să-i educe, de bună seamă că fiii noștri ar fi în stare să stea în linia întâi a luptei; pentru că Dumnezeu nu disprețuiește nicidecum o asemenea râvnă și bunăvoință, ci pune mâna să desăvârșească opera. Când se pogoară la lucru mâna Lui, este de neconceput să dăm greș, sau, mai bine zis, este cu neputință ca opera să nu atingă cel mai înalt nivel de măiestrie și de strălucire, însă numai dacă noi am împlinit tot ceea ce a depins de noi. Dacă femeile au reușit să primească îndurarea lui Dumnezeu și ajutorul Lui în a crește copii, atunci cu mult mai mult am re-uși noi, dacă ne-am da silința. Pentru a nu ne întinde prea mult cu această omilie, voi omite toate celelalte femei și voi aminti doar una, deși aș fi putut să vă dau mai multe exemple.

Era o evreică pe nume Ana. Această Ana dăduse naștere unui fiu și nu mai nădăjduia la un al doilea, pentru că, din pricina sterpiciunii ei, și cel dintâi fusese zămislit cu mare greutate, după multe lacrimi vărsate. Deși rivalele ei deseori o muștrau din cauza sterpiciunii ei, ea n-a făcut cum faceți voi, ci, dobândind copilul, l-a ținut cu sine doar atâta vreme cât a avut nevoie să-l alăpteze. De îndată ce l-a înțărcat, l-a luat și l-a închinat lui Dumnezeu, fără a-i cere să se întoarcă vreodată la casa părintească, ci lăsându-l să trăiască pentru totdeauna în templul lui Dumnezeu. Iar atunci când, încercând-o simțămintele firești ale oricărei mame, o cuprindea dorul să-l vadă, nu-l chema la sine, ci venea împreună cu ta-tăl său, purtându-se cu el cu multă luare-aminte, ca și cu o jertfa hărăzită lui Dumnezeu. Iată de ce acest băiat a crescut atât de viteaz și de mărit, încât, atunci când Dumnezeu, întorcându-și fața de la poporul iudeu pentru

fărădelegile lui strigătoare la cer, n-a mai rostit nici o proorocie și n-a mai trimis nici o vedenie, acest băiat a atras iar îndurarea lui Dumnezeu prin virtuțile lui și l-a implorat să le dăruiască evreilor ceea ce avuseseră – să reînnoade șirul proorociilor care fusese întrerupt. Și aceasta a făcut-o nu fiind om în toată firea, ci copilându. „În zilele acelea cuvântul Domnului era rar, zice Scriptura, și nici vedeniile nu erau dese” (I Regi 3, 1); în vremea aceasta, Dumnezeu adeseori descoperea voia Sa lui Samuel.

Iată cât de încărcat de binefaceri este a da tot ceea ce am dobândit lui Dumnezeu și să renunțăm nu numai la bani și la obiecte, ci chiar și la copiii noștri. Căci dacă aceasta ni s-a poruncit despre suflet (vezi Matei 10, 37), cu cât mai mult nu privește ea celelalte lucruri? Patriarhul Avraam a făcut și el la fel sau, mai precis, a făcut cu mult mai mult și de aceea s-a învrednicit de a avea un fiu înconjurat de atâta slavă. Cu cât am încredințat mai mult pe copiii noștri lui Dumnezeu, cu atât sunt ei mai aproape de noi. Deoarece El îi va păstra mult mai bine decât noi și asta pentru că El îi iubește mai mult. N-ai văzut cum se întâmplă în casele bogătașilor? Acolo servitorii de obârșie umilă, care trăiesc alături de tații lor nu sunt atât de respectați și de influenți cum sunt cei pe care stăpânul i-a luat de lângă părinții lor, i-a pus direct în slujba lui și i-a făcut paznici ai averilor bucurându-se de multă bunăvoință și libertate din partea lui. Dacă oamenii sunt atât de binevoitori și de îngăduitori cu slujitorii lor, cu atât mai mult va fi Bunătatea cea nesfârșită, adică Dumnezeu.

34. Să le îngăduim copiilor să-l slujească lui Dumnezeu, nu doar aducându-i la templu, precum Samuel, ci ducându-i în împărăția cerurilor pentru a sluji împreună cu îngerii și arhanghelii. Pentru că oricine poate vedea că cel ce se afierosește pe sine iubirii de înțelepciune va fi cu adevărat împreună-slujitor cu îngerii. Mai mult, asemenea copii vor căpăta multă îndrăzneală de la Dumnezeu, atât pentru ei cât și pentru noi. Întrucât, așa cum unii copii primesc ajutor de la Dumnezeu de dragul părinților, cu atât mai mult este posibil să primească părinții ajutorul dumnezeiesc de dragul copiilor; pentru că în primul caz dreptul de a fi ajutați vine de la fire, iar în al doilea vine de la creștere, care este cu mult mai importantă decât firea.

Pentru amândouă voi aduce dovezi din dumnezeiasca Scriptură, Iezechia, un rege plin de virtuți și temător de Dumnezeu, dar lipsit de îndrăzneală peotriva faptelor lui, pentru a face față primejdiei mari ce îl păștea, a fost izbăvit de Dumnezeu pentru virtuțile tatălui său, așa cum a mărturisit Dumnezeu: „Căci Eu voi păzi cetatea aceasta, ca să o izbăvesc pentru Mine și pentru David, robul Meu” (IV Regi 19, 34). În Epistola sa către Timotei, Pavel zice despre părinți: „ea (femeia) se va mântui prin naștere de fii, dacă va stăruie, cu înțelepciune, în credință, în iubire și în sfințenie” (I Timotei 2, 15). Scriptura îl laudă pe Iov pentru că „era fără prihană și drept; se temea de Dumnezeu și se ferea de ce este rău” (Iov I, 1) și pentru că se îngrijea de copii (Iov I, 5). Și dacă această purtare de grijă nu se manifesta prin strânge-retea de bogății pentru ei sau prin încercările de a-i face fai-moși și plini de slavă, atunci prin ce? Ascultați ce spune Scriptura: „Și apoi, când se isprăveau zilele petrecerii lor, Iov chema și sfințea pe feciorii

săi și se scula dis-de-dimineată și aducea arderi de tot, după numărul lor al tuturor, căci Iov zicea: «Se poate ca feciorii mei să fi păcătuit și să fi cugetat cu păcat împotriva lui Dumnezeu». Și așa făcea Iov mereu.» (Iov I, 5). Dar noi ce scuză vom avea dacă umblăm cu atâta nepăsare? Pentru că dacă aceia care au viețuit mai înainte de vremea legii și a harului și care n-au primit nici o sfătuire despre cum să-și crească copiii au purtat atâta grijă pentru copiii lor încât tremurau cu gândul la păcatele lor tănuite -cine ne va da dreptate nouă, celor care trăim în vremea ha-rului, care avem atât de mulți povățuitori, atâtea pilde și sfa-turi, dar care nu numai că nu ne cutremurăm la gândul păca-telor ascunse, ci și pe cele vădite le privim cu îngăduință; și, pe deasupra, îi și izgonim pe aceia care nu le privesc cu ace-iași ochi? Și Avraam, cum am zis mai înainte, s-a luptat pentru această virtute mai mult decât pentru toate celelalte pe care le avea.

35. Așadar, având atâtea exemple, să-l pregătim slujitori și robi cucernici lui Dumnezeu. Și dacă aceia care pregătesc vajnici luptători pentru orașe sau războinici pentru rege se învrednicesc de mare cinste, atunci ce bunătăți ni se vor dă-rui nouă, care vom modela asemenea oameni mari și bravi, sau mai degrabă îngeri? Vom face totul pentru a-i îmbogăți cu bunătățile cele nepieritoare ale evlaviei, care ne însoțesc și după moarte și care ne sunt de mare folos, aici și dincolo (în cealaltă lume). Averile pământești nu trec, împreună cu cei ce le-au strâns, în veșnicie, ci se pot risipi aici, de cele mai multe ori ducându-l la pierzanie și pe stăpânul lor. Însă comorile bunătății sunt nesticăcioase și în viața vremelnică și în cea veșnică și cei ce și le-au agonisit nu poartă grijă că le-ar putea fi furate. Cu adevărat așa stau lucrurile: acela care iubește mai mult cele pământești decât cele duhovnicești nu va avea parte nici de unele; pe când acela care năzuiește spre cele duhovnicești și cerești se va bucura poate și de cele pă-mântești. Nu spun de la mine cuvintele acestea, ci Domnul Însuși a făgăduit să ne dăruiască aceste bunătăți: Căutați mai întâi împărăția lui Dumnezeu și dreptatea Lui, zice El, și toate acestea se vor adăuga vouă (Matei 6, 33). Ce se poate asemăna cu această bunătate? Îngrijiți-vă, zice El, de cele duhovnicești și lăsați orice altceva în grija Mea. Un tată iubitor ia asupra-și toate grijile gospodăriei, supravegherea servitorilor și toate celelalte, însă îl sfătuiește pe fiul său să se îndeletnicească cu iubirea de înțelepciune. Așa face și Dumnezeu. Să-L ascultăm și să purcedem a căuta împărăția lui Dumnezeu; făcând așa, vom vedea pretutindeni copii evlavioși, iar noi vom căpăta slava împreună cu ei și ne vom bucura și de bunătățile de față. Trebuie doar să iubiți lucruri-ile cerești ce vor să vină. Dacă sunteți ascultători, veți primi mare plată; însă dacă sunteți încăpățânați și neascultători veți suferi pedepse cumplite. Pentru că nu ne putem îndreptăți zicând: „Nimeni nu ne-a învățat asta”.⁷⁹

(Nota⁷⁹: Paragrafele următoare au fost luate din Omilia a IX-a la „Epistola I către Timotei” a Sfântului Apostol Pavel, „Povățuiri date părinților pentru creșterea copiilor”, în „Comentariile sau Explicarea epistolelor pastorale: I și II Timotei, epistola către Tit și cea către Filimon” a celui între sfinți Părintelui nostru Ioan Hrisostom, Arhiepiscopul Constantinopolei, tradu-cere din limba elină de Arhiereul Theodosie A. Ploeșteanu, București, 1911, p. 79-81)

36. Tinerețea este sălbatică, având nevoie de mulți su-praveghetori, dascăli, pedagogi, îngrijitori și educatori. Doar făcând eforturi uriașe ea poate fi stăpânită. Tinerețea este

asemenea unui armăsar sălbatic, unei fiare neîmblânzite; da-că de la început și din cea mai fragedă vârstă a copilăriei îi vom pune stavilă de nădejde, după aceea nu vom mai avea nevoie de multă osteneală; dimpotrivă, obișnuința va lucra ca o lege. Să nu-i lăsăm să facă ceva din cele plăcute și vătă-mătoare și nici să le facem totdeauna pe plac pe motiv că sunt copii, fiindcă abuzul de acestea este vătămător mai mult decât orice tânărului. Ci mai cu seamă să-i ținem în întreaga înțelepciune și cumpătate. Pe lângă aceasta ne trebuie multe lupte și mare băgare de seamă. Să le dăm soții de timpuriu, așa încât trupurile lor să fie curate și neatinsse când vor primi Calea mântuirii pe mireasă. Iubirea aceasta e cea mai fierbinte. Cel ce a fost înțelept și cumpătat și înainte de nuntă cu atât mai mult va fi și după nuntă, pe când cel ce s-a deprins a curvi mai înainte de nuntă, va face aceasta și după nuntă. Căci stă scris în Scripturi: „Pentru desfrânat toată pâinea este dulce” (Înțelep-ciunea lui Sirah 23, 23). De aceea se pun cununii pe capul mirilor ca un simbol al biruinței, că ei fiind neînvinși, se apropie în acest fel de patul de nuntă și că n-au fost biruiți de plăceri. Dar dacă este robit de plăcere, dându-se pe sine des-frânatelor, de ce la urmă mai are pe cap cunună, când el a fost învins? Să le insuflăm aceasta, sfātuindu-i și amenințându-i în felurite chipuri.

37. Mare comoară avem noi în copiii noștri. Să ne în-grijim deci de dânșii și să fim cu toată luarea-aminte, ca nu cumva vicleanul diavol să ni-i răpească. Acum, însă, pe toate le facem împotriva. Pentru a putea avea o țarină bună și mă-noasă, toate le facem: o încredințăm unor paznici de bună credință și căutăm a avea îngrijitori de măgari cât mai price-puti. Însă tocmai ceea ce este mai de preț pentru noi, adică să ne îngrijim a încredința copilul nostru unuia care ar putea să-i păstreze neatinsă întreaga lui înțelepciune, la aceasta nu ne gândim, deși aceasta este proprietatea noastră cea mai de preț și celelalte printr-înșă vin. Ne îngrijim de averile pe care le vom da și nu ne îngrijim de dânșii. Să vezi câtă lipsă de judecată a pus stăpânire pe noi! Mai întâi educă sufletul copilului și la urmă vor veni și acelea; iar dacă acest bun nu este, nici un folos nu va trage el de pe urma averilor – pe când dacă va câștiga acest bun, nici o vătămare nu va avea de la sărăcie. Voiești să-l faci bogat? Învață-l să fie bun. Copii-lor care nu sunt bine crescuți le este mai bună sărăcia decât bogăția. Sărăcia ține pe cineva în virtute chiar și fără voia lui, pe când bogăția nici pe cel ce voiește nu-l lasă a fi înțelept, ci îl ademenește în mii de rele.

38. Voi, mamelor, îngrijiți-vă de fetele voastre – căci este ușoară pentru voi o astfel de îngrijire. Luați seama bine să se deprindă să stea în casă. Mai cu seamă învățați-le să fie evlavioase, modeste, să disprețuiască averile, să fie simple și fără pretenții la îmbrăcăminte. Și în felul acesta dați-le în că-sătorie. Crescându-le pe ele așa, nu numai pe ele, ci și pe bărbatul pe care îl vor avea la-ți mântuit; și nu numai pe bărbat, ci și pe copii, și nu numai pe copii, ci și pe nepoți. Dacă rădăcina este bună, ramurile se vor răspândi în chip armoni-os, iar pentru toate acestea veți primi plată. Așadar, să facem toate ca și cum n-am avea în grijă numai un suflet, ci prin el să folosim pe multe altele. Fiicele tale să iasă la căsătorie din casa părintească precum iese un luptător din locul de antre-nament, având cunoașterea amănunțită a întregii științe, ca și un aluat care trebuie să dospească întreaga plămadă și să o prefacă în pâine bună.

39. Și iarăși, băieții să fie atât de modești încât să fie recunoscuți după feciorie și bunele deprinderi și să aibă laudă și de la oameni, și de la Dumnezeu. Să se învețe a-și stăpâni pântecelul, a fugi de lux, a fi economi, iubitori; să se învețe a se supune stăpânilor. Pentru că în acest fel vor putea pricinui și părinților multă plată și toate vor fi atunci spre slava lui Dumnezeu și spre a noastră mântuire în Hristos Iisus Domnul nostru, Căruia fie slava, puterea și închinăciunea, împreună cu Tatăl și cu Duhul Sfânt, acum și pururea și în vecii vecilor. Amin.

Extras din *"Calea spre mântuire"* de Sf. Teofan Zavoratul